

לאה שבער (מושב מכמורת):

"נישואי קפריסין"

מרגש אותי לראות כאן אנשים כה רבים שבאו לכבד את זיכרו של מנחם אורן.
ואני גם שמחה על ההזדמנות שניתנת לי להציג את עצמי ואת הספר שכתבתי.

תחילה אציג את עצמי: באתי באנייה "חיים ארלוזורוב", שיצאה משוודיה
בשלהי 1946, הטלטה בים במשך ששה שבועות, בתפסה על ידי בריטים על יד חיפה,
והועברה לקפריסין. שהיתי בקפריסין במשך שנה שלמה, מפברואר 1947 עד פברואר
1948, יחד עם קבוצת "שרשרת", איתם עליתי ארצה.

היתה לי הזכות ללמוד בסמינר רוטנברג, היתה לי הזכות להכיר את מנחם
אורן (אז איש תל-יוסף), שבא לקפריסין כשליח. זכורה לי התלהבותו של האיש
הזה וחיבת האדם שבו. היה מדבר איתנו אידיש ובלי משיט עובר לעברית, מדקלם
שירים, מצטט פסוקים מהתנ"ך. הלהט שלו היה מדבק, מאד הושפעת מאישיותו.
הוא הצליח ליצור קשר אישי עם אנשים, התעניין בקורותיהם ובבעיותיהם, ביסה
לדובב אותם, כדי שיוכלו לפרוק עול כבד של זיכרונות עבר. ככואנו ארצה לא
בפסק קשר הידידות.

כשתוזמנתי ליום העיון - שמחתי על ההזדמנות להשתתף ולכבד בכך את זיכרו.
לא התכוונתי ולא התכוונתי כלל וכלל ליטול היום את רשות הדיבור. אך אחרי
ששמעתי את דברי פעילי ההעפלה, פעילי הסוכנות ואת דברי ההיסטוריונים, וכולם
דברי אלהים חיים, שאלתי את עצמי: והיכן דברי המעפילים? הם עצמם? הן
היו בקפריסין 52,320 מעפילים, גברים ונשים, בערות ובערים. האם קולט לא
יישמע? איש לא מינה אותי לנציגת המעפילים, אך בכל זאת, כמעפילה יכולתי לספר
הרבה מאד חוויות ורשמים והתנסויות אישיות, אבל לא אוכל לעשות זאת בזמן
הקצר, שהועמד לרשותי.

את החוויות והרשמים וההתנסויות סיפרתי ברומן שכתבתי על מחנות קפריסין.
שם הספר "נישואי קפריסין" והוא עומד לצאת לאור בקרוב בהוצאת "רשפים". שני
רעיונות הדריכו אותי בכתובת הספר: רעיון ראשון היה הצורך והרצון לספר על
תקופת קפריסין בצורה בלטיסטית ולשהות, ולו רק מעל דפי הספר, במחיצת אנשים
שאהבתי ושהיו קרובים ללבי. הרעיון השני היתה ההכרה שהדברים הכתובים יש להם
קיום מעבר למאורעות שקרו. למשל: עליית מעפילים באניית "אקסודוס", זכתה
לתהודה רבה הודות לספר בשם זה אותו כתב ליאון יוריס. גם העלייה משוודיה
זכתה לכיסוי ספרותי באמצעות הספר "הספינה אולואה" מאת: ליובה אליאב.

דברים שלא כתבו עליהם, כאילו לא התרחשו. על כך יבורכו כל הכותבים,
מחברים וסופרים למיניהם. בין הכותבים על קפריסין היה, כידוע, גם מנחם
אורן, שהקדיש את ספריו לבעיות חינוך בכפר הנוער בקפריסין. וארשה לעצמי

להזכיר ספר דוקומנטרי רב ערך בשם "גירוש קפריסין", מאת דר. דוד שערי.

אני כתבתי מבקורת ראית אחרת, אישית, על אנשים שהכרתי וביניהם חייתי. אנשים, אשר תקווה של מחר טוב יותר וחלומות ורודים על עתיד מאושר בתבו להם כוח לעמוד בתלאות הדרך, גיובו אפרוריות של חיים חד-גוברים במחנות קפריסין הסגורים על ידי גדרות תיל. קפריסין, מקום שבוער להיות מקום עובש וקללה הפך (ולא מעט בזכות אותם שליחים ופעילים שתזכרתי קודם) למקום ברכה, לתחנת ביניים בה ניתן היה לבוח אחרי טלטולי הדרך, להחליף כוח, לשאוב חמצן ולהתכונן לחיים בארץ. הצעירים, פוביים מדאגות פרבסה למרו (לרבים מהם זאת היתה הזדמנות ראשונה בחייהם), התאמנו בהגנה ואהבו.

קפריסין היה מקום מפגש גדול של אנשים שהגורל זימן אותם יחד. לא ילפא שבקפריסין פדחו אהבות והתקשרו זוגות. היתה חקנפה שקדחת הבישואין אחזה בצעירים, שהיו רובם אנשים עריריים, ששכלו את כל משפחתם.

הספר "בישואי קפריסין" מספר על שלושה זוגות של ילדים, הקשורים ביניהם בקשרי ידידות ואהבה. הזוג האחד - זלדה, פרטיזנית לשעבר, בעלת זיכרונות מאד קשים מזמן השואה, מתקשרת בקשר ידידות חזק ואמיץ עם אחד השליחים בקפריסין. ידידות זו במשכת כל זמן שהם בקפריסין. בתום השליחות חוזר ראובן, השליח, למשפחתו, וזלדה בישאת ומקמה משפחה בת 3 בנים. הגורל מפגיש את זלדה נאת ראובן שוב, אחרי שנים הרבה. הזוג השני - אגיטה ואפולו, גם הוא פרטיזן לשעבר, נפגשו בקפריסין ואהבתם הגדולה לא זכתה להמשך, מאחר ואפולו נפל במלחמת השחרור. הזוג השלישי הוא אמי המעפילה ואבי - מלווה אביות, זוג יחידי שהצליח להמשיך בארץ בחיי בישואין שחללו בקפריסין.

רציתי להציג את הדמויות ולומר, שבלי שהתכוונתי לכך, תארתי דמויות המייצגות את מיגוון האוכלוסיה בקפריסין: שליח, פרטיזנית, מלווה אביות, סתם מעפילות, עובדות מטבח וכו'.

ציונתי, שכתבתי על אנשים שהכרתי ושהיו קרובים ללבי וכאן סמוך קושי גדול, כי הרי אי אפשר לכתוב על אנשים בלי לגרום להם אי בעימות וצער. לכן נאלצתי לצרף כמה דמויות לזמות אחת, לפצל דמויות ולשנות, אבל הרקע לכל המסופר הוא אמיתי.

העלייה לארץ היא אפופיה גדולה מאד ולי לא היו שאיפות להקיף את כל החומר העצום הזה. גם לא שאפתי לכתוב על אנשים בולטים ומיוחדים; בהפוך הוא - הספר הוא על מעפילים אלמוניים, אחדים מיבי רכים. כל אדם עולם לעצמו, יחיד בין רבבות על אביה, בצבא, או בקיבוץ. רגשות של אנשים אלו, כאבם, שמחתם וקורותיהם משמשים נושא לספרי.

תקוותי היא, שהספר יעורר זיכרונות והזדהות אצל אנשים שהיו בין מגורשי קפריסין או שהיה להם קשר עם עלייה והעפלה וימשוך אף צעירים שלא מכירים את התקופה, ואשר - כך אני מקווה - בד בבד עם קריאת העלילה, יקנו דעת על אותה תקופה.

יום עיון

מוקדש לזכרו של
מנחם אורן ז"ל

24.2.1986

מחנות הגירוש בקפריסין

יוסי אסף
יצחק ארצי
נחום בוגנר
זאב צחור
חנוך רינות
לאה שנער
דוד פור
יצחק טוכמן
מוני אלון
זאב איבינסקי
יוסף טבנקין
שרה שנר - נשמית
מנחם פרנק

1986

ספר + גיליון ימי עיון
על ידי יצחק ארצי
יולי 1986
י. ב. גולדמן, יאסא